

Editorial

2018 ha estat un any d'efemèrides històriques importants. Per la seva proximitat, tant cronològica com emocional, la commemoració de la Gran Guerra acabada l'11 de novembre de 1918 potser ha tingut una major repercussió historiogràfica i mediàtica que d'altres episodis bèl·lics fonamentals en la història europea com va ser la Guerra dels Trenta Anys, de la qual també ara es compleix quatre segles del seu inici.

Efectivament, el 23 de maig de 1618 dos dels membres i el secretari del consell de regència a Bohèmia del nou emperador del Sacre Imperi Germànic, el catòlic Ferran II, van ser llançats des d'una alçada de 18 metres per les finestres del castell de Hradčany, a Praga, per una turba de parlamentaris protestants que els acusaven de ser enemics de la religió i la llibertat del regne. Miraculosament, tots tres van caure sobre una muntanya de deixalles que s'acumulaven al fossat i van salvar la vida. Aquest fet va significar l'arrencada de tres dècades d'autèntica destrucció i barbàrie que s'estendrien des del Moldava a l'Atlàntic i des del Mediterrani al Bàltic. Res millor per il·lustrar-la que la famosa sèrie de gravats del lorenès Jacques Callot *Les misèries de la guerra*, publicada en 1633, l'impressionant quadre del mestre Rubens *Els horrors de la guerra*, pintat el 1637 i avui a la galeria del Palau Pitti a Florència, clar inspirador tres segles després del quadre de Pablo Picasso *Gernika* (1937), o l'extraordinari relat dramàtic que destil·la la novel·la *L'aventurer Simplicitissimus*, de l'alemany Hans Jakob Christoffel von Grimmelhausen, impresa en 1669.

Allò que va començar com un conflicte de religió al centre d'Europa, aviat es convertiria en una confrontació entre pràcticament tots els estats del vell continent, alimentada per les solidaritats dinàstiques i per les aliances diplomàtiques confrontades i que, de manera immediata, la connectarien amb altres guerres en curs: el conflicte entre la Monarquia Hispànica i les Províncies Unides als Països Baixos, reobert el 1621; les tensions interminables entre danesos, suecs i polonesos al Bàltic, amb un parèntesi en la pau d'Altmark de 1621, o les tensions creixents franco-hispàniques al nord d'Itàlia, manifestades en el conflicte amb la Lliga dels Grisons i la qüestió de La Valtellina a partir de 1621 o, poc després, per la successió del ducat de Màntua, el 1627, preludi de la intervenció directa de França en el conflicte a partir de 1635. Per la condició d'imperis ultramarins d'al-

guns dels països involucrats, tampoc les possessions ultramarines de l'Imperi Hispano-lus a Amèrica, Àfrica i Àsia escaparien als atac d'holandesos i anglesos, en un conflicte de dimensions també econòmiques.

Per tot això, es pot afirmar amb correcció que la Guerra dels Trenta Anys va ser la primera guerra global de l'era moderna, antecedent de les guerres mundials que es viurien al segle xx. Ho va ser no sols per la seva escala planetària, sinó també pel nivell militar i destructiu que van assolir els exèrcits en la culminació de la denominada revolució militar iniciada en el Renaixement, per la lluita ferotge desplegada des de cada bàndol per guanyar favorablement l'opinió pública, mitjançant una autèntica guerra publicista sense precedents sorgida de les premisses de tot Europa. La guerra, a més, va tenir uns efectes demolidors en l'evolució econòmica, social i política de tot el continent. Projectada també violentament sobre la població civil de camps i ciutats, es calcula que van morir més de 8 milions de persones en batalles, pestes i fams. Algunes regions del centre d'Europa van veure disminuïdes les seves poblacions en més d'un terç, com el cas de Bohèmia, que va passar de tenir tres milions d'habitants a poc més de 800.000. El trànsit dels exèrcits d'un lloc a l'altre va ser uns dels principals motius pels quals la coneguda com a crisi del segle xvii va afectar gairebé tot el continent. La pressió fiscal, derivada dels enormes costos econòmics militars, està en la base de molts dels conflictes interns de caire revolucionari que van posar en escac les monarquies absolutistes en construcció a Espanya, França o Anglaterra a la dècada de 1640. Amb raó els mateixos contemporanis van sentir que estaven vivint una autèntica «Edat de Ferro».

En definitiva, assistim a una guerra global de les potències europees el final de la qual tampoc podem delimitar de manera nítida. Si bé els tractats de Münster entre la Monarquia Hispànica i les Províncies Unides o la Pau de Westfàlia pel que fa al Sacre Imperi Germànic, signats el 1648, suposen un punt de solució final, la guerra per liderar l'hegemonia europea entre francesos i espanyols continuarà, almenys, fins al 1659 (Tractat de la Pau dels Pirineus) i d'altres conflictes, com el protagonitzat per suecs i polonesos al Bàltic, no obtindria resultats definitius fins la Pau d'Oliua de 1660. En tot cas, el balanç final d'aquesta contesa suposarà, des del punt de vista polític, el trànsit definitiu de l'hegemonia a Europa de la dinastia dels Habsburg a la casa de Borbó, amb un equilibri inestable que marcaria la continuïtat de la guerra *sine die* en el que restaria de centúria. Per això, Geoffrey Parker va parlar del segle xvii, del Segle del Barroc, com del veritable «segle del soldat».

La bibliografia des del segle xix fins als nostres dies sobre aquest conflicte és aclaparadora, especialment en l'àmbit de la historiografia europea. Pitjor panorama presenten els estudis des del nostre país. Continuem sent molt dependents de les monografies publicades per historiadors estrangers i són molt poques les que han estat traduïdes. De fet, salvant les síntesis de Fernando Negrodo (2016), Cristina Borreguero (2018) i Francisco García Lorenzana (2018), encara estem limitats a la reedició relativament recent d'obres generals com la de l'esmentat Parker (edició original de 1984, primera traducció al castellà el 1988 i reedició el 2016)

o la del també historiador anglès Peter H. Wilson (edició original de 2009), traduïda el 2018.

Certament, de moltes d'aquestes aproximacions s'ha criticat que hagin estat excessivament centrades en el particularisme alemany de la guerra, molt en la línia d'un estereotip negatiu antihabsbúrgic i protestant que menysprearia el paper hispànic en el bàndol Habsburg-catòlic, fonamental tant en el pla financer com en el diplomàtic i militar, i atorgaria a la Monarquia Hispànica un rol de perdora prematura i de decadència davant d'una magnificada França. Aquest discurs històric necessita una profunda reflexió. És per tot això que des de la revista *Manuscripts* pretenem afegir nous elements a aquesta revisió. El número que aquí es presenta al lector conté un conjunt d'articles coordinats pel professor Manuel Rivero i hi han participat investigadors espanyols i europeus, els quals incorporen noves perspectives a alguns dels més importants aspectes financers, diplomàtics i militars d'aquest debat, a la vegada que oferim nous terrenys per a futures recerques a les quals seria bo que s'incorporessin nous investigadors. Confiem, com sempre, que aquestes recerques continuaran despertant l'interès dels nostres apreciats lectors.

